

ЕКОЛОГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*А. В. Новгородська, студентка обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Обумовлено сутність поняття “сільська територія” з позиції соціально-економічного розвитку і збереження довкілля. Оцінено досвід інших країн у забезпеченні розвитку сільських територій через поєднання економічних та екологічних інтересів. Обумовлено необхідність запровадження процесу екологізації виробництва сільськогосподарської продукції через техніко-технологічне оновлення.

Ключові слова: екологія, екологічна ситуація, екологічні критерії, екологічна безпека.

Постановка проблеми. Основними причинами погіршення екологічної ситуації є екстенсивне використання окремих видів природних ресурсів без врахування можливостей до їхнього самовідтворення і самоочищення, концентрації великої кількості хімічних, металургійних, нафтопереробних і військових промислових комплексів, нехтування інтересами щодо збереження екосистем, недостатній рівень екологічного моніторингу, екологічної свідомості і культури, активності економічних стимулів щодо ресурсо- і енергозбереження, соціальна безвідповідальність бізнес-структур за шкоду навколишньому середовищу.

Подальший розвиток аграрного сектора необхідно орієнтувати не лише на активізацію економічних і соціальних, а і екологічних аспектів через оптимізацію використання сукупного ресурсного потенціалу. Вирішення питань щодо продовольчої безпеки повинно враховувати екологічні аспекти як основу не тільки кількісного, а і якісного забезпечення населення продуктами харчування. Саме тому розроблені концепції щодо оптимізації ресурсозабезпечення, у тому числі міжнародні, орієнтовані на поєднання усіх складових розвитку у забезпечення соціо-еколого-економічної ефективності використання ресурсного потенціалу галузі [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особливостей розвитку сільських територій приділяють значну увагу такі науковці як: В.В. Борщевський, О.І. Пантелєєва, І.О. Іртищева, О.А. Літвак. У своїй працях дослідники обґрунтовують методологію сутності даного питання. Але існує потреба у більш детальному вивченні поєднання соціально-економічного розвитку сільських територій і механізму зростання рівня екологізації виробництв з метою збереження довкілля.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад і обґрунтування напрямів розвитку сільських територій на засадах екологізації, що передбачає техніко-технологічне оновлення виробництв.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах зростання негативного впливу глобалізаційних процесів на природне середовище виникає потреба у виявленні і дотриманні екологічних інтересів, які у поєднанні з соціально-економічними сприяють оптимізації механізму сталого розвитку сільських територій.

Сільська територія, як було виявлено під час дослідження, оцінюється науковцями з кількох підходів, а саме як простір, де поселення і інфраструктура мають лише невелику частку ландшафту, природне середовище, де домінують пасовища, ліси, гори та пустелі, місце, де більшість людей працюють у сільському господарстві, територія, де ціна на землю порівняно низька, місцевість, що характеризується високими трансакційними витратами, пов'язаними з великими відстанями від міст і незадовільною інфраструктурою, поселення з низькою густиною населення [6].

Таким чином, сільська територія є тією місцевістю, де розташовані населені пункти, об'єкти виробничої і соціальної інфраструктури населенням. У дослідженнях І.В. Гончаренко зазначається, що основними критеріями, які характеризують сільські території, є: географічні (розташування, величина території й кількість населення); виробничо-функціональні (специфіка переважаючих видів діяльності); містобудівні і інженерного облаштування території (особливості забудови об'єктів виробничої діяльності, житла і обслуговування); соціологічні (норми спілкування, поведінки) [5].

У зв'язку із цим, дослідження екологічної компоненти сталого розвитку сільських територій можна визнати як головний феномен. Так, у вітчизняній практиці виділяють чотири екологічні критерії такого розвитку: режим простого відтворення, максимально можливе сповільнення темпів вичерпання запасів, невідновлюваних природних ресурсів з перспективою у майбутньому їх заміни на інші нелімітовані види ресурсів, можливість мінімізації відходів на основі впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих технологій, мінімізація забруднення навколишнього середовища.

При цьому, їх дотримання передбачає: збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх використання, освоєння і застосування природо- і ресурсозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій, нарощування валового виробництва екологічно чистої продукції [2].

Керуючись вимогами екологічних критеріїв, необхідно надавати пріоритет саме збереженню природного середовища і підпорядковувати йому економічні інтереси. Так, реалізація зазначеного може бути практично запроваджена через екологізацію на сільських територіях. Екологізація являє собою процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати

ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища [1].

У вітчизняній практиці її доцільно розглядати як зміни в економічній системі, тобто як здійснення у певній послідовності сукупності етапів, у межах яких формуються економічні відносини, які, в свою чергу, враховують екологічні можливості. Основні заходи з екологізації направлені на мінімізацію відходів і поступову їх ліквідацію. Основними і менш затратними з них є: перехід до використання замкнених технологій, для яких характерна відсутність обміну речовин із зовнішнім середовищем, і повторне використання відходів. Крім того, існує такий захід як регенерація, яка передбачає залишення відходів у циклі виробництва з метою додаткової переробки і вилучення невикористаних елементів або сполук. Здійснюється даний процес шляхом забезпечення повернення відходів у той самий виробничий процес з якого його отримано, використання відходів в інших виробничих процесах, використання у вигляді сировини для інших виробництв [4]. Однак, більш перспективним напрямом екологізації є екологічно чисте виробництво.

Впровадження даних заходів екологізації у виробничу діяльність суб'єкта господарювання і їх закріплення у вітчизняній практиці повинно стимулюватися економічною доцільністю. Так, введення плати за споживання природних ресурсів і за шкідливі впливи на їх стан в процесі виробничо-господарської діяльності і плата за збалансування темпів експлуатації екосистеми природокористування з інтенсивністю самовідтворення цих екосистем сприяє пошуку альтернатив. Крім зменшення витрат, економічними стимулами суб'єктів господарювання є покращення ділового іміджу, отримання прибутків в результаті продажу технологій і продукції, завоювання ринку з екологічно чистою продукцією, можливість пільгового одержання кредитів [7].

Екологізація виробництва передбачає не тільки екологізацію технологій виробництва продукції, розроблення безвідходних і маловідходних технологій, ефективного очисного обладнання, засобів автоматизації, вимірювання і контролю, але і екологізацію продукції, тобто розроблення таких її видів, використання яких завдає мінімальної шкоди навколишньому середовищу, а також, розроблення варіантів отримання нової корисної продукції із побічних відходів галузі.

Екологізація виробництва передбачає відповідні етапи: очистка викидів і стоків від забруднень, удосконалення і модернізація технології виробництва, розвиток екологічного виробництва.

Виявлено, що природозберігаючі технології поділяють на п'ять видів: безвідходні (маловідходні) технології, яка дає мінімум обсягу твердих, рідких, газоподібних і теплових відходів і викидів; реутилізаційна (рециркуляційна) технологія – відходи одного виробництва стають сировиною для іншого; ресурсозберігаючі технології – виробництво і реалізація кінцевої продукції з мінімальним використанням речовини та

енергії на всіх етапах виробничого циклу і з найменшим впливом на людину та природні екосистеми; біотехнології – сукупність методів і прийомів отримання корисних для людини продуктів та явищ за допомогою біологічних агентів; екологічні технології (геотехнології) – технології побудовані на основі процесів (за типами процесів) характерних для природи, інколи як їхнє пряме продовження [5].

Однак, необхідно відмітити, що функціонування запропонованої схеми екологізації можливе виключно за наявності ефективного організаційного механізму як на внутрішньогосподарському, так і на загальнодержавному рівнях.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведених досліджень обумовлено, що напрями розвитку сільських територій повинні ґрунтуватися на поєднанні економічних інтересів виробників і екологічних інтересах суспільства. При цьому, основними напрями екологізації суб'єктів господарювання є: чиста ліквідація шкідливих відходів, утилізація, регенерація і екологічно чисте виробництво. Дані заходи, в першу чергу, потребують фінансових витрат виробників, тому, відповідно до створених умов, необхідно спрямувати екологічні інтереси у напрямку економічних мотивів і державних регуляторів.

Список використаних джерел

1. Бобровська Н. В. Еколого-економічні аспекти використання природних ресурсів / Н. В. Бобровська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Випуск 4. – Том 1. – Миколаїв, 2013. – С. 70-78.
2. Бобровська Н. В. Еколого-орієнтований підхід у розвитку аграрного сектора / Н. В. Бобровська // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Випуск 4 (55). – 2013. – С. 175-177.
3. Вишневська О. М. Екологічні аспекти у забезпеченні зрівноваженого розвитку аграрного сектору / О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Випуск 3 (67). – Миколаїв. – 2012. – С. 26-31.
4. Вишневська О. М. Еколого-орієнтований підхід у використанні та збереженні природно-ресурсного потенціалу регіону / О. М. Вишневська, О. М. Літвак // Економіст. – 2012. – № 6. – С. 42-43.
5. Гончаренко І. В. Соціально-економічний стан сільського населення Миколаївської області / І. В. Гончаренко, Т. В. Мороз // Розвиток сільських територій і соціальна сфера села. – 2012. – № 2. – С. 52-53.
6. Грановська Л. М. Теоретичні підходи до формування категорій “сільські території” та “сільський регіон” / Л. М. Грановська, К. С. Нижеголенко // Теорія і практика природокористування. – 2016. – № 1. – С. 10-15.
7. Гром'як Д. М. Соціально-економічні засади комплексного розвитку сільських територій [Електронний ресурс] / Д. М. Гром'як // Міжнародна інтернет-конференція “Актуальні проблеми економіки, обліку та менеджменту”. – Режим доступу : <http://www.viem.edu.ua>.
8. Пантелеєва О. І. Зміни політики розвитку сільських територій в розвинених країнах: можливі рішення для Росії / О. І. Пантелеєва // Економіка сільськогосподарських і переробних підприємств. – 2013. – № 7. – С. 66-69.

A. Novgorodska. Environmental priorities in the development of rural areas.

Due to the essence of the notion "rural area" from the perspective of socio-economic development and environmental conservation. Evaluated the experience of other countries in ensuring the development of rural areas through a combination of economic and environmental interests. Due to the need for the introduction of the process of ecologisation of agricultural production through technological renovation.

Key words: ecology, ecological situation, environmental criteria, environmental safety.

*Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Вишневська О. М.
Миколаївський національний аграрний університет*